

15 yoshli U. velosipedda ketayotib, yo'lni kesib o'tayotgan V.ning boshidan mo'ynali telpagini yulib olib qochdi. Buni motosiklda ketayotgan F. ko'rib qolib uni ushlamoqchi bo'ldi. U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yubordi va o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazadi.

Tergovchi F.ning harakatini JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qildi.

Himoyachi esa, F.ga nisbatan JKning 39-moddasini qo'llab, jinoiy javobgar bo'lmasligi lozimligini ta'kidladi.

Tergovchi va himoyachining harakatlariga baho bering. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar yetkazishning shartlarini tahlil qiling. Fikringizni asoslab bering.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgan dastlabki yillaridanoq sud-huquq sohasidagi islohotlarning mohiyati xususan, jinoyat qonunchiligidagi qonunlarning takomillashtirilishi, inson huquqlarini eng oily darajadaga ko'tarilishini ahamiyati bilan bog'liqdir. Shuningdek, fuqarolik jamiyati qurishning bosh omili bu-qonunlarga og'ishmay amal qilinishidir. Bunda qonunlarning bir xilda amal qilinishi eng katta ma'suliyat ham hisoblanadi.

«Case study» tizimi bo'yicha o'rganayotgan tinglovchi sifatida ushbu kazusni eng avalo talonchilikka tarif bilan, talonchilik hayot va sog'liq uchun xavfli bo'lmagan zo'rlik bilan yoki shunday zo'rlik ishlatish bilan qo'rqitish yordamida amalga oshiriladigan ishtimoiy xavfli qilmish. Talonchlikning obykti o'zganing mol - mulkini muhofaza qilishga qaratilgan ishtimoiy munasabatlar va shu mulkka bo'lgan mulk huquqi hisoblanadi, obyektiv tomondan talonchilik o'zganing mol – mulkini ochiqdan – ochiq talon – taroj qilishda ifodalanadi, subyekt sifatida talonchi, o'zganing mulkini ochiq – oydin talon – taroj qilayotgan vaqtda o'zining xatti – xarakatlari mulk egasi tomonidan yohud mol –mulk tasarrufida bo'lgan yoki begona shaxslar tomonidan kuzatib turilganligini anglaydi va subyektiv tomoni aybni qasddan yoki extiyotsizlikdan keltirib chiqaradi.

Ushbu vaziyatda JK ning 166 – moddasi 15 yoshli U.ga nisbatan hayot va sog'liq uchun xavfli bo'lmagan zo'rlik bilan ochiq – oydin, mulk egasi yoki begona shaxslar tomonidan kuzatib turilganligini anglagan holda qasddan sodir qilgan harakat, yuqorida takidlaganimizdek jinoyat tarkibi mavjud, 15 yoshli U. ga nisbatan jinoyat belgilar ijtimoiy xavfli qilmish, huquqqa xilof, aybning majudligi va jazoga sazovorligi bilan voyaga yetmagan U.da talonchilik alomatlari ko'rinib turibdi. Motosiklda ketayotgan F. ko'rib U.ning sodir qilgan qilmishini ko'rib qolishi va uni ushlamoqchi bo'lib U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yuborib o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazishi yani jinoyatning barcha tarkibiy elementlari jumladan, obykti -shaxsning hayoti va sog'lig'i, obyektiv tomon - qilmish harakat, subyekt - umumiy asosda tegishli tartibda mototsikl haydash huquqiga ega bo'lgan JK ning 17-moddasi jinoyat sodir etgunga qadar 16 yoshga to'lgan aqli raso shaxs, subyektiv tomon ongli raishda qasddan sodir etilgan jinoyatning barcha elementlari

mavjud xususan ijtimoiy xavfli qilmish, huquqqa xilof, ayb va jazoga sazovorlik majudlik bilan, JKning 105-moddasi 1-qismini, ya'ni qasddan badanga o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazish deb kvalifikatsiya qilinadi.

Endi himoyachining pozitsiyasiga to'xtaladigan bo'lsak JK ning umumiy qism 39-moddasi. Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlash vaqtida zarar yetkazish. Bu modda jinoyatni istisno qiladigan modda hisoblanadi.

Ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni hokimiyat organlariga topshirish maqsadida ushlash vaqtida unga zarar yetkazish, agar uni ushlash uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmagan bo'lsa, jinoyat deb topilmaydi. Bunda ushlash vositalariga va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan shaxsning xavflilik darajasiga, shuningdek, ushlash sharoitiga mos kelishiga amal qilingan bo'lsa jinoyat bo'lmaydi. Mo'ynali telpakni ochiqdan – ochiq yulib olib qochish orqali qilmish sodir etgan 15 yoshli U.ga yetib ongli ravishda motosikl bilan urib yuborish va o'rtacha og'irlikda tan jarohati yetkazishi bir biriga proporsional vaziyat emas mutanosib emas ushlash sharoitlariga mos emas, ushlash usullari chegarasidan chetga chiqilgan 15 yoshli U.ga yetib ongli ravishda ushlash sharoitiga mos boshqa yo'llar orqali masalan, yetib olgan vaqtda mo'ynali telpakni olib qo'yish, motosikl bilan velosipedda harakatlanayotgan voyaga yetmagan 15 yoshli U. oldini to'sish orqali, motosikl haydovchisi F.da voyaga yetmagan shaxsni real to'xtatish imkoniyati bor edi. Agar inson hayoti va sog'lig'ini, U.ning voyaga yetmaganligi holatida, F. tomonidan ongli ravishda motosikl bilan urib yuborish, badanga yetkazilgan o'rtacha og'irlikdagi shikast tiklanmasligi ham mumkin, mo'ynali telpakmi yoki boshqa turdagi qimmatli buyummi ushlash uchun zarur bo'lgan choralarning chegarasidan chetga chiqilmasligi kerak edi.

Endi JK ning 39-moddasining ikkinchi qismiga etibor bersak ushlash vositalari va usullariga, qilmishning hamda uni sodir etgan 15 yoshli U.ning ijtimoiy xavflilik darajasiga ushlash sharoitiga butunlay mos kelmaydigan yani bular bir biriga mutanosib emas ushlash zarurati taqozo etmagan holda ushlanayotgan shaxsga qasddan zarar yetkazish, shu yerda bir narsaga etibor berish lozim ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlashga, to'xtatishga qaratilganmidi motosikl

haydovchisi F.ning harakatlari yoki uni ongli ravishda yetib olib motosikl bilan urib yuborish orqali sog'lig'i va hayoti uchun jiddiy xavf tug'dirishmidi, bu o'z nabatida ushlar choralari chegarasidan chetga chiqish deb topiladi.

Ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlar vaqtida unga yetkazilgan zararining qonuniyligini baholashda, qilmishni sodir etgan shaxsning ushlanishdan qochish maqsadida qilgan harakatlari, ushlovchining kuchi va imkoniyatlari ushbu vaziyatda yoshi katta motosikl haydovchisi F. voyaga yetmagan U.ni mo'ynali telpakni olib qochishi ijtimoiy xavflilik darajasi haydovchisi F. ning motosikl bilan ongli ravishda urib yuborishi teng vaziyat emas yuqorida aytganimdek motosikl haydovchisi F. ning real imkoniyat bor edi to'xtatib qolish.

Maxsus vakolatli shaxslar bilan bir qatorda jabrlanuvchi va boshqa fuqarolar ham ijtimoiy xavfli qilmishni sodir etgan shaxsni ushlar huquqiga egadirlar.

Ushbu modda fuqarolarni ximoyalanish huquqi va fuqarolarda boshqa shaxslarni ximoya qilish huquqi saqlanib qolganligini, fuqarolarning burchlari ekanligini va ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxslarni ushlar chegaralaridan chetga chiqmagan holda zarar yetkazishni uzida aks ettiradi.

Xulosa o'rnida ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlar zarar yetkazishning qonuniyligi faqat yetkazilgan zarar muvofiq bo'lgan holdagina mavjud bo'ladi. Bunda zararining muvofiq bo'lishi uning qilmish xavfliligiga va uni sodir etgan shaxsga, shuningdek ushlar vaziyatiga muvofiq kelishini bildiradi. Yetkazilgan zararining muvofiqligini aniqlashda quydagilarga alohida etibor berish lozim: ushlar amalga oshirilgan vaziyat, yani ushlar amalga oshirish vaqti va joyining xususiyatlarini ko'rsatuvchi turli holatlar majmuasi; ijtimoiy qilmish sodir etgan shaxsning harakatlari, uning ushlovchi shaxsning qonuniy faoliyatiga ko'rsatgan qarshiligining intensivligi; ushbu shaxs, shuningdek, uni ushlovchi shaxs ega bo'lgan kuch va imkoniyatlar, vositalar, ularning ruhiy holati va boshqa holatlar. ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlar ushlovchi uni faqat hokimiyat organlariga berish maqsadini ko'zlashi lozim. Bunday harakat aynan qaysi hokimiyat organlari haqada gap ketayotganligini anglatmaydi. Shuning uchun xam jinoiy qilmish sodir etgan shaxsni huquqni muhofaza qiluvchi organlarga, ijroiya,

qonun chiqaruvchi yoki sud hokimiyati organlariga, tegishli muassasa, korxona ma'muriyatiga topshirish maqsadlari qonuniy deb tan olinishi lozim. Ushlamoqchi bo'lingan shaxsni ushbu tuzilmalarga yoki mansabdor shaxslarga yetkazish maqsadini oldiga qo'ygan holda ushlashga harakat qilgan shaxs ushlash chegaralaridan chetga chiqmagan deb topiladi. Ushbu vaziyatda eng avvalo 15 yoshli U. voyaga yetmagan shaxsning o'zganing mulkini ochiqdan - ochiq talon – taroj qilib yulib olib qochishi oqibatidan yani ijtimoiy xavfli qilmish sodir etishi orqali kelib chiqishi bu holatni boshqa bir motosikl haydovchisi F. ning ko'rishi va unga yetib olib uni to'xtatishning real imkoniyatlari bo'lsa xam motosikl bilan ongli ravishda urib yuborishi oqibatida bir voyaga yetmagan shaxsning hayoti va sog'lig' uchun o'rtacha og'irlikdagi shikast yetkazishi sog'lig'ini uzoq vaqt kamida yigirma bir kun, ammo to'rt oydan ko'p bo'lmagan davrda yomonlashuviga yoki umumiy mehnat qobiliyatining o'n foizidan o'ttiz uch foizigacha yo'qolishiga sabab bo'lgan qasddan badanga o'rtacha og'ir shikast yetkazishi xisoblanadi. Bir nechta asoslarga ko'ra JK ning 39-moddasi bo'yicha mutanosib emasligini ko'rishimiz mumkin birinchi nabatda kuchlar nisbati katta yoshli shaxs va voyaga yetmagan 15 yoshli U., Mo'ynali telpak bilan inson salomatligi o'rtasidagi tafovut, motosikl haydovchisi F. ning harakatlari ongli ravishda urib yuborish bilan 15 yoshli U. sodir etgan ijtimoiy xavfli qilmish, ushlashning real imkoniyati bo'la turib qasddan motosikl orqali urib yuborish bularning barchasi ijtimoiy xavfli qilmish sodir etgan shaxsni ushlashning zaruriy choralari chegarasidan chetga chiqilganligini ko'rsatadi.

Shu o'rinda aytish lozimki har bir insonni vatan parvarlik, insoniylik, adolat ruhida tarbiyalash ona vatanga bo'lgan hurmat bosh qomusimiz O'zbekistaon Respublikasi Konisitutitsiya bo'lgan hurmat ruhida tarbiyalashimiz o'sib kelayotgan yosh avladni o'z huquqi, majburiyati va burchlari anglashlariga yordam berishim bu bosh qomusimizning 37-52 moddalarda o'z aksini topgan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat Kodeksi.
2. O'zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 2007 yil 27 iyundagi 6-sonli «Badanga qasddan shikast yetkazishga oid ishlar bo'yicha sud amaliyoti to'g'risida» gi qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi jinoyat huquqi kursi. Rustamboev M.X 2018

Internet malumotlari

1. www.lex.uz